

MATERIALS DE LECTURA DE MILL: L'UTILITARISME (1863)

Ramon Alcoberro

La Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès compta amb una important biblioteca patrimonial, especialment rica en fons del segle 19. Al llarg de l'any 2010 vaig revisar els textos patrimonials, val a dir, anteriors al 1939, que posseeix l'entitat sobre aquest filòsof. Aquestes fitxes es van incorporar posteriorment al Projecte Almirall que impulsa la Biblioteca. Val a dir que tots els textos que s'hi troben són en francès o en castellà.

EL UTILITARISMO por J. STUART MILL con notas del traductor Antonio Zozoya. Biblioteca Económica Filosófica. Volumen LIII Madrid, 1891, 159 p. in quarto.

En el mateix volum hi ha enquadrades altres obres de la mateixa col·lecció: Meditaciones – Manual de Sant Agustí, // La república norte-americana según el profesor Brice por Gumersindo de Azcárate, // La Dicha de Vivir de Sir John Lubbock, por A Zozaya, --- tots ells llibres publicats l'any 1891.

NOTA: *L'exemplar que es conserva a l'Ateneu Barcelonès porta una única anotació a ploma d'un lector anònim, a peu de plana de la p. 25, cap 1r, que a manera de valoració del text diu: 'Pródigo en frases literarias, pero emplea un lenguaje impropiaemente filosófico'. Hi ha també alguns paràgrafs subratllats possiblement per la mateixa mà al cap. 1, que s'aturen a la p. 31. Al cap 3, pp. 64-65 es subratllen les expressions 'sentimiento simpático' i 'sanciones exteriores', a la p. 66 l'expressió 'sentimientos sociales' i a la p.72 l'expressió 'sanción suprema'.*

Descripció de l'obra

Els arguments centrals de l'obra són tres: la recerca d'una justificació adequada del principi utilitarista del major bé per al més gran nombre, la revisió de la psicologia hedonista i la conciliació entre utilitarisme i justícia. El text es va publicar per primer cop l'any 1861, en tres números de la revista *Fraser's Magazine* i posteriorment aparegué en un volum conjunt l'any 1863. La revista era una publicació periòdica dirigida a públic culte però no especialista en filosofia, cosa que explica el caire divulgatiu de l'obra. De fet, ja l'any 1833, en les seves *Remarks on Bentham's Philosophy* ["Consideracions sobre la filosofia de Bentham"], publicades anònimament i que traspuen en gran manera el ressentiment personal de Mill contra el pare de l'utilitarisme ja havia criticat que al sistema benthamita li mancava una demostració del criteri de la major felicitat per al més gran nombre i que l'únic que havia aconseguit era demostrar (en negatiu) el fracàs de les doctrines que volien establir altres criteris. Mill proposa valorar no només la quantitat (intensitat) de l'acte moral sinó també el seu valor qualitatiu en tant que regla universal.

Segons Bentham el criteri utilitarista té un valor primari, de manera que no és inferible de cap altre. Per a ell l'avantatge de l'utilitarisme rau en què permet fer un càlcul hedonista per comptes d'obligar l'ètica a recórrer a emocions o a intuïcions personals. D'aquesta manera l'utilitarisme és l'única teoria capaç de convertir la moral en ciència. Miel, però, al seu *Sistema de lògica* ja havia denunciat la fal·làcia de reduir la moralitat a ciència empírica i deductiva. Segons Mill no s'han de confondre la "ciència" i l'"art", conceptes que difereixen tant com els d'intel·ligència i voluntat o com en gramàtica l'indicatiu difereix de l'imperatiu. La ciència és un conjunt de veritats mentre l'art és un l'ètica és un art.

Com a conseqüència l'objectiu de l'ètica no és el coneixement sinó l'establiment i la concreció de les regles o normes morals amb què es dirigeix la nostra conducta. En

aquest sentit les regles de l'ètica mai no podran ser demostrades de manera definitiva, cosa que, de fet, esdevé en *tots els primers principis del nostre coneixement* (cap. IV, p. 73). Dos capítols són especialment importants en el text, el IV en què Mill comet una famosa fal·làcia naturalista (afirmant que sabem que una cosa és desitjable perquè és desitjada) que fou refutada per G.E. Moore als *Principia Ethica* i el V "Sobre la connexió entre la justícia i la utilitat", en què presenta les semblances i diferències de la seva ètica amb la de Kant. Molt en resum, si per a Kant calia renunciar a una mica de felicitat per tal d'aconseguir la justícia, per a Mill tot i que el dictat de la justícia és la igualtat resulta impossible un marc de justícia universal i igualitària en nom de les mateixes desigualtats entre els humans: la justícia lluny de ser un valor absolut en realitat és d'obligació imperfecta, essent la seva realització perfecta més un ideal que una possibilitat real. Segons Mill per donar algun significat a l'ideal de justícia kantià l'hem d'interpretar en el sentit que la nostra conducta racional ha d'orientar-se en benefici de l'interès col·lectiu, val a dir del més gran nombre. Allò just ha de ser també convenient, de manera que la justícia té un caire instrumental. D'altra banda el fet que hi hagi un sentiment natural envers la justícia no significa que pel fet de ser natural sigui també bo: un sentiment subjectiu, per natural que sigui, no rebel·la una veritat objectiva.

La recepció de l'obra

La recepció del pensament de Mill a Espanya es deu bàsicament a la publicació d'aquest text a Madrid, l'any 1891 dins la Biblioteca Económica Filosófica, que dirigia i editava el traductor krausista Antonio Zozoya. (Madrid, 1859 – Mèxic, 1943). Zozoya és un personatge significatiu però molt mal conegut del món krausista; fou víctima de l'enemistat personal de Marcelino Menéndez Pidal i del ressentiment dels sectors catòlics tradicionals i mai no va tenir una carrera professional i acadèmica consolidada, de manera que visqué de traduccions sovint potineres i a tant la peça. Fins i tot el literat comunista Juan Chavás considera "poc escrupoloses" les seves traduccions a *Literatura Española Contemporánea 1898-1950*, (Madrid: Verbum, 2001, p. 21), però el seu paper com a "contrabandista d'idees" és molt rellevant. Zozoya és autor també de diverses novel·les i obres de teatre que no han superat el pas del temps i que tampoc no van tenir cap especial èxit al seu moment. Consta que durant la guerra civil visqué a Barcelona, però no disposem d'altres referències de la seva relació amb Catalunya.

En un país amb una irregular connexió amb el pensament contemporani, les traduccions de Zozoya, especialment la de la *Lógica* de Hegel, com les de Gumersindo de Azcárate, ocupaven un buit important en el traspàs d'informació cultural i es trobaven en la majoria de biblioteques i Ateneus abans de la guerra. De fet les traduccions d'Azcárate es continuen publicant encara ara habitualment en espanyol com a textos de referència. Aquesta edició en concret porta com a apèndix (p. 138-159) el text "El método de investigación de Augusto Comte", capítol de l'obra *Auguste Comte i el positivisme*, de la qual l'Ateneu té un exemplar d'època en francès. La polèmica entre utilitaristes i positivistes era viscuda a Espanya d'una manera molt secundària, donat el predomini dels positivistes en els cercles progressistes, però tot i això el simple fet de la publicació ja denota el ressò del debat tot i que no hem pogut trobar referències a l'aparició d'aquesta edició en la premsa de l'època.

L'exemplar que posseeix l'Ateneu Barcelonès està enquadernat amb altres textos de la mateixa col·lecció i hi falten les portades que portaven els llibres de la col·lecció quan es venien per separat.

Referències bibliogràfiques:

Alcoberro, Ramon: *L'utilitarisme*. Ed. UOC. Barcelona, 2008.

García Añón, José; *John Stuart Mill, justicia y derecho*. Mc Graw Hill – Interamericana de España, Madrid, 1997.

Miguel Álvarez, Ana de: *Cómo leer a Suart Mill*. Ed. del Júcar, Gijón- Madrid. 1994.

Mill, John Stuart: *L'utilitarisme*. Barcelona, Ed. 62, 2005. Trad. i edició a cura de Miquel Costa. – Es tracta d'una edició amb material didàctic efectuada com a conseqüència de què Mill fou des d'aquell any autor obligatori en l'examen Selectivitat de Filosofia de les universitats catalanes. El prologista va presentar el text en una sessió a l'Ateneu Barcelonès.